

STUDY OF SELF-RELATION OF STUDENTS

Abstract: The article presents the results of a study of the self-relation of a group of students (men and women) of Shumen University "Ep. K. Preslavski". The research shows statistically significant differences in the degree of manifestation of characteristics of self-esteem in students of both genders.

Author information:

Pavlina Lazarova

Associate Professor, PhD

in Department of Social Work

At Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ p_o_l_i@abv.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Self-relation, students, self-attitude, self-esteem, self-respect, auto sympathy, self-interest, self-acceptance, self-guidance, self-confidence, self-blame.

Въведение

Едно от най-важните отношения в битието на човека е отношението към самия себе си, към собствената му личност. Нито една от проявите на човека като съзнателен субект, нито едно от неговите отношения към околния свят и другите хора не може да се осъществи без включването в този процес на отношението към самия себе си. Ето защо не случайно проблемът за самоотношението се явява традиционен за широк кръг научни дисциплини, свързани с изучаването на човека.

Психологията има свой особен аспект в изследването на този проблем. Концептуално този аспект най-често се оформя в общия контекст на психологическото изследване на личността като въпрос за нейното самосъзнание, за личността като „Аз“, което в качеството си на субект, по един или друг начин си „присвоява“ всичко, което прави човека и съзнателно или несъзнателно отнася към себе си изходящите от него дела и постъпки. При това която и да е представа на личността за себе си е съпроводена от едно или друго самоотношение, самооценка на собствените особености и прояви или с обща оценка на собственото „Аз“ като някаква обобщена ценност. [3, с. 3]

Проблемът, за формирането на самоотношението на студентите е особено актуален, тъй като то влияе както на стабилността на отношенията на човека със социалната среда, така и на формирането на „вътрешна“ среда за развитие на личността.

Многообразието и неяснотата на задачите на социално-психологическото израстване в периода на студентската възраст, наситеността на живота със ситуации на избор и самоопределяне предизвикват у младите хора интензивни емоционални реакции по отношение на самите себе си, на собствените личности качества. Именно в този период системата на самоотношението претърпява съществени промени. [1, с. 81-85]

Целта на изследването е да се идентифицират специфичните прояви на самоотношението на студентите (мъже и жени), обучаващи се в Педагогическия факултет на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“.

Хипотеза: Предполага се, че съществуват различия в степента на проява на компонентите на самоотношението при студентите мъже и жени.

Задачи:

1. Да се направи сравнителен анализ на специфичните прояви на самоотношението на мъжете и жените.

2. Да се потърсят статистически значими различия между изследваните характеристики в двата пола.

Материали и методи

В изследването участват 276 студенти – 117 мъже и 159 жени, обучавани в Педагогически факултет на Шуменски Университет „Епископ Константин Преславски”.

За диагностика на характеристиките на самоотношението е приложена „Методика за изследване на самоотношението“ на С. Р. Пантелеев. [2, с. 141-157] Тя включва 110 твърдения с два варианта за отговор („съгласен“ и „несъгласен“) за всяко твърдение. Изследват се девет аспекта на самоотношението, които се групират в три фактора.

За анализ на резултатите са използвани следните статистически методи:

1. Статистически методи за установяване на надеждността на „Методика за изследване на самоотношението“ на С. Р. Пантелеев – „Алфа на Кронбах“ и Hotelling's T-Squared тест.
2. Т-тест (T-tests) за търсене на статистически значими различия между средните стойности на един и същ показател в две отделни групи.

Резултати

„Методиката за изследване на самоотношението“ на С. Р. Пантелеев е надеждно средство за изследване на студентите, тъй като стойността на Алфата на Кронбах е 0.780.

Тестът на Хотелинг е множествен тест за проверка на нулевата хипотеза. Тъй като неговата стойност (Sig.) Sig. = .0000, приемаме алтернативната H_1 – средните стойности са статистически значимо различни, следователно айтемите, включени в методиката на С. Р. Пантелеев, обхващат различни аспекти на самоотношението, което показва, че методиката е добра.

Резултатите от сравнителния анализ на степента на изява на компоненти на самоотношението при студентите мъже и жени свидетелстват за наличието на сходства и различия в показателите на изследваната група студенти (таблица. 1 и 2).

Таблица 1

Изразеност на компонентите на самоотношението на студентите

компоненти	средни стойности		t-критерий	sig
	мъже	жени		
втрешна честност (откритост)	7.16	7.12	0.191	0.848
самоувереност	11.30	10.50	2.824	0.005
саморъководство	7.78	7.04	2.976	0.003
огледално „Аз“	6.93	6.61	1.309	0.192
самоценност	10.47	10.34	0.437	0.662
самоприемане	7.94	8.11	-0.790	0.430
самопривързаност	5.79	5.63	0.580	0.562
вътрешна конфликтност	4.97	6.77	-4.057	0.000
самообвинение	3.69	4.48	-2.625	0.005

Таблица 2

Изразеност на факторите на самоотношението на студентите

фактори	средни стойности		t-критерий	sig
	мъже	жени		
самоуважение	8.29	7.82	2.717	0.005
автосимпатия	8.07	8.03	0.206	0.837
вътрешни противоречия	4.39	5.63	-3.745	0.000

Обсъждане

В изследваната група студенти се наблюдава умерена степен на проява по всички компоненти на самоотношението, с изключение на компонента „самоценност“, по който степента на проява е висока.

Повечето студенти имат избирателно отношение към себе си. Те изпитват определени затруднения при преодоляването на някои психологически защити и актуализацията на други, особено в критични ситуации.

В познати и обичайни ситуации изследваните мъже и жени успяват да запазят своята работоспособност, увереност в себе си, ориентация към успех на започнатото. При неочаквана поява на трудности увереността в себе си се понижава, нарастват тревогата и безпокойството.

Отношението към собственото „Аз“ при повечето студенти зависи от тяхната адаптираност към ситуацията. В позната среда, в която всички възможни промени са познати и предвидими, студентите проявяват изразена способност за самоконтрол. В непозната среда регулаторните възможности на „Аз-а“ отслабват и се засилва склонността към подчинение на въздействията от средата.

Според повечето мъже и жени отношението на околните към тях е избирателно. Положителното отношение на околните обхваща само определени техни качества и постъпки, други личностни прояви могат да предизвикат раздразнение и неприемане.

Преобладаващата част от студентите оценяват високо своя духовен потенциал, богатството на вътрешния си свят и високо ценят своята неповторимост. Увереността в себе си им помага да противостоят на въздействията от средата и да възприемат рационално критиката към себе си.

Те изпитват известни трудности да приемат себе си такива, каквито са, независимо от своите недостатъци и слабости. Склонни са да не приемат всички свои достойнства и да не критикуват всички свои недостатъци.

Желанието за промяна по отношение на досегашното състояние е умерено изразено. Студентите имат избирателно отношение към личностните си качества и стремеж за промяна само на някои от тях, при запазване на други.

Нагласата да възприемат себе си при повечето анкетираните зависи от степента на адаптираност към ситуацията. В обичайни ситуации, чиито особености са добре познати и предвидими, се наблюдава положителен фон на отношението към себе си, признаване на собствените достойнства и висока оценка на собствените постижения. Неочакваните трудности и допълнително възникващите препятствия могат да допринесат за повишено недооценяване на собствените усилия.

Повечето студенти са склонни да обвиняват себе си за едни или други постъпки и действия, при което проявяват гняв и досада към околните.

Значими различия в изразеността на компонентите на самоотношението се проявяват по четири параметъра: самоувереност и саморъководство, които в по-голяма степен са изразени при мъжете, и вътрешна конфликтност и самообвинение, които в по-голяма степен са изразени при жените.

Анализът на степента на проява на факторите на самоотношението показва, че при мъжете и жените преобладават високо самоуважение и автосимпатия, и умерени вътрешни противоречия.

Установени са две значими различия: самоуважение, изразено в по-голяма степен при мъжете, и вътрешни противоречия, изразени в по-голяма степен при жените.

Заклучение

Студентите са с умерена степен на проява по скалите откритост, самоувереност, саморъководство, огледално „Аз“, самоприемане, самопривързаност, вътрешна конфликтност и самообвинение. Висока е степента на проява по скалата „самоценност“ и в двата пола.

При мъжете и жените преобладават високо самоуважение и автосимпатия, и умерени вътрешни противоречия.

Установените значими различия в изразеността на компонентите на самоотношението се проявяват по параметрите самоувереност и саморъководство, които са по-изразени при мъжете, и вътрешна конфликтност и самообвинение, които са по-изразени при жените.

Значими различия има по факторите самоуважение, изразено повече при мъжете, и вътрешни противоречия, изразени повече при жените.

Можем да обобщим, че преобладаващата част от изследваните студенти вярват в своите сили, способности и самостоятелност. Оценяват собствените си възможности, опитват се да контролират живота си, да бъдат самостоятелни и да разбират себе си. Те одобряват себе си като цяло, изпитват доверие към себе си и имат позитивна самооценка.

References:

1. Gushtina, T. Yu., Osobenosti stanovlenia samootnoshenia v studencheskom vozroste // Visnik natsionalnogo tehničkog universiteta ukraini kiivskyiy politechnichniy institut, № 1 (25), Kiev, 2009.
2. Nastolynaya kniga praktičeskogo psihologa / Sost. S.T. Posohova, S.L. Solovyeva. - M., Sova, 2008.
3. Panteleev, S. R., Samootnoshenie kak emotsionalno-otsenochnaya sistema (spetskurs), M., 1991.